

11.12.2020

Lähtettäjä: Forssan seudun hyvinvointivaliokunta**ESITYS JÄRJESTÖJEN JA JULKISEN SEKTORIN YHTEISTYÖMALLISTA
FORSSAN SEUDUN HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN EDISTÄMISTYÖN
VAHVISTAMISEKSI****Vastaanottaja:** Forssan seudun kunnat**Valmistelija:** Järjestökoordinaattori Niina Salo-Lehtinen, Hämeen Setlementti ry**Esityksen sisältö:**

Tässä esityksessä käsitellään Forssan seudun järjestöjen ja julkisen sektorin yhteistyön taustaa, nykytilaa ja perustellaan kehittämistarpeita. Myös järjestöjen seudullista toimintakenttää, sekä erityisasiantuntijuuden ja vapaaehtoistyön erillisiä rooleja kuvataan. Lopuksi listataan kehittämiskohdat, jotka tulisi viedä kuntien päätöksentekoon käsiteltäväksi jokaisessa Forssan seudun kunnassa. Kunnissa toteutettavien toimien tavoitteena on vahvistaa järjestöt-julkinen- kumppanuutta ja sitä kautta tukevat kuntien lakisääteistä terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä.

Asian tausta:

Forssan seudulla on 710 (PRH 7.12.2020) yhdistystä. Tarkemmat seudulliset tiedot selviävät Kanta-Hämeen järjestöyhteistyön luomasta [Järjestökartta 2020-Prezistä](#) sekä [PRH:n yhdistysrekisteristä](#).

Yhdistyksistä kaikkien voi suorasti tai epäsuorasti katsoa tukevan asukkaiden terveyttä ja hyvinvointia. Vapaaehtoistoiminta ja yhdessä tekeminen on luonteeltaan voimauttavaa ja tuo merkityksellisyyttä ja yhteisöllisyyttä elämään. Yhdistystoiminnassa on hyvin erilaisia vapaaehtoistehtäviä ja on tärkeää löytää itselleen sopiva tehtävä ja saada siihen ohjausta ja tukea. Yhdistysten kautta voi löytää myös muuta mielekästä toimintaa tai tukea erilaisissa elämäntilanteissa. Tuki voi olla yksilökohtaista tai ryhmämuotoista kuten vertaistukiryhmät. On myös jonkin verran seudullisesti toimivia yhdistyksiä, jolla on julkisen sektorin tehtäviä täydentävää palvelutoimintaa. SOSTE (Suomen sosiaali- ja terveys ry) linjaa, ettei hyte-käsitteen kautta ei voitaisi luokitella tai määritellä järjestöjä toiminnallisesti, vaan Kaikki Suomen 106 000 järjestöä ovat hyte-järjestöjä, koska jokaisen toiminta palvelee kansalaisten terveyden tai hyvinvoinnin edistämistä. Näin ollen järjestö-, yhdistys- ja seuratoiminnalla on itseisarvo. Toisaalta, hyvinvointia ja terveyttä edistävää yhdistystoimintaa voidaan jaotella erilaisten kriteeristöjen kautta enemmän ja vähemmän hyteä palvelemaan toimintaan. Järjestöt ja julkinen sektori ovat määrittelyn suhteen alkutaipaleella Kanta-Hämeessä. Työn tueksi on Kanta-Hämeen järjestöyhteistyössä laadittu [Järjestöjen hyvinvointia ja terveyttä edistävä toiminta Kanta-Hämeessä-kuvaus](#) osana [Järjestötietopakettia](#).

Elinvoimainen yhdistystoiminta vaikuttaa kunnan talouteen positiivisesti. Eräs tuttu laskelma on, että jokainen yhdistystoimintaan panostettu euro tulee kuusinkertaisena takaisin. Parhaimmillaan kuntien palvelut ja yhdistysten toiminta täydentävät toisiaan.

11.12.2020

Vuosina 2017-2020 toimineessa Meidän Häme -hankkeessa luotiin pohjaa järjestöjen ja julkisen sektorin yhteistyölle Kanta-Hämeen alueella. Hanketta hallinnoi Hämeen Setlementti ry. Hankkeessa toimi Forssan seudun työntekijänä järjestökoordinaattori. Hankkeen aikana kehitettiin uusia toimintamalleja, lisättiin ymmärrystä yhdistystoiminnasta eri yhteistyöryhmissä, tuotettiin seudullista uutiskirjettä, järjestettiin tapahtumia ja koulutuksia sekä perustettiin järjestöjen ja julkisen sektorin yhteistyöfoorumi Forssan seudun järjestösilta. Järjestösillan nimissä on tehty vaikuttamistyötä kuntiin päin. Esityksiä voi tarkastella [täältä](#). Vuonna 2019 Forssan seudun järjestösillan ja Kulttuuriyhdistys Kuvion toimesta Suuri seudullinen yhdistysilta Tammelassa. Seudullinen yhdistysilta sai hyvän vastaanoton, osallistujia ollen 75. Tapahtuman palautekyselyssä toivottiin seudullisten yhdistysiltojen jatkamista vuorotellen jokaisessa Forssan seudun kunnassa. Hämeen kylät ry:n kanssa toteutetut HYTE-hetket puolestaan ovat jalkauttaneet yhdistysten vertaistietoa- ja tukea Forssan seudun kylille, kyläkahviloiden oheen. Meidän Häme-hankkeen puitteissa perustettiin myös [Kanta-Hämeen järjestöneuvottelukunta](#), jossa on jäseniä Forssan seudun yhdistyksistä. Forssan seutukunnan hyvinvointisuunnittelusta vastaa Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymän asettama hyvinvointivaliokunta. Hyvinvointivaliokuntaan valittiin vuonna 2018 ensimmäinen järjestöedustaja. Järjestöedustuksen kautta hyvinvointisuunnittelua on vahvistettu ymmärryksellä yhdistystoiminnasta ja sen potentiaalista julkisen sektorin kumppanina palveluja täydentämässä. Hankkeen aikana on tehty edetty hyvään tilanteeseen yhteistyössä Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymän kanssa. Hämeen Setlementti ry:llä ja kuntayhtymällä on aiesopimus muun muassa reuna-alueiden kehittämistä.

Järjestöjen roolia hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä kuntien lakisäätöisen roolin täydentäjänä, ei kuitenkaan ole ehditty määrittelemään yhdessä. Tämä työ on vasta aluillaan. Kanta-Hämeen järjestöyhteistyössä on kuitenkin kehitelty sapluunaa yhdistystoiminnan tavoitteellisesta osallistamisesta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnitteluun. Tarve jatkokehittämistarpeesta nousi hyvinvointivaliokunnassa keskeiseksi kehittämiskohdaksi ja sen valmisteluvastuu sovittiin järjestöedustajalle.

Perustelut:

Järjestökentän toiminta tukee kuntien lakisäätöistä työtä.

Käynnissä olevan sote- ja rakenneuudistuksen painopiste on nimenomaan ennaltaehkäisevissä palveluissa. Korjaavien toimenpiteiden tarvetta halutaan keventää vahvistamalla ehkäisevää ja ylläpitävää työtä. Vastuu kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä säilyy kunnilla. On tärkeää, että kunnilla on selkeä näkemys tehtävästään hyvinvoinnin edistäjänä asukkaiden arkiympäristössä. Kunnissa tämä onnistuu ottamalla eri hallinnonalat, järjestöt ja asukkaat mukaan ratkaisujen löytämiseen. Muutoksen tekemisessä järjestöt ovat julkisen sektorin tärkeä kumppani. Sote-järjestämislain kohdassa 6§, Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnassa lausutaan: *”Kunnan eri toimialojen on tehtävä yhteistyötä hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä. Kunnan on nimettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutaho ja tehtävä yhteistyötä sote-maakunnan sekä muiden kunnassa toimivien julkisten toimijoiden sekä yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa”.*

Kunnille on suunniteltu niin ikään otettavan käyttöön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin. HYTE-kerroin on kannustin, joka tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja

11.12.2020

terveyden edistämistyön mukaan. Tällä halutaan varmistaa kuntien aktiivinen toiminta asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi myös sote-uudistuksen jälkeen. Kannustin on suunniteltu otettavan käyttöön vuoden 2023 alusta, jolloin kunnille jaetaan ensimmäisen kerran uudistuksen jälkeinen valtionosuus. Jo nyt tehtävä työ tulee siis vaikuttamaan rahoitukseen. Järjestöt-julkinen-yhteistyön vahvistamisen perusteeksi kunnissa nousee erityisesti hyte-kertoimen kuntajohdon [prosessi-indikaattori](#), joka mittaa toiminnan nykytilannetta. Järjestöjen kanssa tehtävä systemaattinen yhteistyö tukee näin ollen myös kuntataloutta, sen oikein toteutuessa.

Korona-pandemia on nostanut esille tarpeen tiivistää yhteistyötä valmiuteen ja varautumiseen liittyen. Erityisiä vajeita on psykososiaalisen tuen ja avun turvaamisessa ja siihen ohjaamisessa. Järjestöillä on oleellista tietoa kuntalaisten arjen ilmiöistä ja hyvinvointivajeista sekä erityisosaamista etenkin osallisuuden ja yhteisöllisyyden luomisessa sekä kokemustiedon keräämisessä ja kohtaamistyössä. Korona-ajan tilannetietoa on tuotettu järjestöedustuksen kautta maakunnalliseen turvallisuusfoorumiin, mutta paikallisesti yhdistyskenttää ei ole keskitetysti kuultu. Kunnissa on otettu käyttöön korona-nyrkkejä, joissa järjestökentän tulisi olla mukana suunnittelemassa hyvinvointia ja terveyttä tukevaa työtä sekä ennakoimassa palautumisaikojen tarpeita. Näin hengen ja terveyden turvaamiseen oheen saataisiin vahvempi psykososiaalisen tuen näkemys ja valmius.

Maakunnallinen, valtionavustuksilla tuettu kehittämistyö kannattaa hyödyntää maksimaalisesti myös kunnissa, esimerkiksi yhteistä hyte-yhteistyörakennetta luodessa. Kanta-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämissuunnitelmaan on yhteistyössä järjestöedustajien ja Hämeen Liiton kanssa kirjattu: *Sote-rakennemuutoksen valmistelua tukevan hankkeen aikaisen kehittämistyön tavoitteena on vahvistaa alueellisia rakenteita ja osaamista siten, että monialainen hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on tunnistettu ja systemaattisesti johdettu prosessi. Hankeaikana kehitetään kuntien ja kuntayhtymien HYTE-verkoston toimintaa ja koordinoitua, sovitaan ehkäisevän päihdetyön alueellisesta yhteistyörakenteesta yhdessä kuntien kanssa ja tiivistetään järjestöyhteistyön rakenteita.*

Seudullisesti järjestötoiminta tukee kuntien ja kuntayhtymän strategisia tavoitteita. Esimerkkinä: [Forssan kaupunkistrategia 2030](#) listaa useita sosiaalisen kestävyuden tavoitteita hyvinvoinnin alle. Erityisesti sen kohta "5.8 Vapaaehtoistyö ja 3. sektori voimavarana" liittyy järjestökenttään, mutta yhdistystoiminnan voi katsoa olevan läpileikkaava osa elinvoimaista kuntaa. Forssan kaupunki onkin osaltaan edistänyt näitä tavoitteita esimerkiksi yhdistystiedotuksen tehostamisen, ja Järjestöyhteistyön käsikirjan muodossa.

Forssan seutukunnallisen hyvinvointikertomuksen (2017-2021) painopisteinä puolestaan on heikoimmassa asemassa olevien eriarvoisuuden vähentäminen ja syrjäytymisvaarassa olevien tavoittaminen sekä ennaltaehkäisy teemat kaikilla sektoreilla. Näiden painopisteiden voi katsoa olevan jatkossakin relevantteja, ja niiden toteutumiseksi yhdistystoiminnalla on olennainen rooli. Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymässä on juuri valmistunut yhdistysohjelma. Jotta sen tavoitteita pystyttäisiin toteuttamaan, on seudullista yhdistyskenttää tuettava järjestämällä yhteistoimintaa tukevaa ohjausta ja yhteistyön foorumeita.

Osallisuus puolestaan on olennainen ja läpileikkaava osa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Osallisuus on vahvasti yhteydessä hyvinvointiin: matalan osallisuuden kokemuksen on todettu liittyvän muun muassa vakavaan psyykkiseen kuormittuneisuuteen, yksinäisyyteen ja huonoksi

11.12.2020

koettuun työkykyyn. Kokemus osallisuudesta lisää hyvinvointia, turvallisuutta, uskoa tulevaisuuteen ja omiin mahdollisuuksiin. Osallisuustoimien tavoitteena on vähentää eriarvoisuutta, köyhyyttä, syrjäytymistä ja syrjintää. Järjestöillä ja kansalaisyhteiskunnalla on olennainen rooli sen ylläpitämisessä ja edistämässä.

Osallistuva budjetointi on ollut esillä Forssan seudulla. Osallistuva budjetointi tarkoittaa talouden ja demokratian yhdistämistä. Kunnassa se on sitä, että kuntalaisille annetaan päätösvalta, mitä toimenpiteitä kunta tekee. Sitä on tähän mennessä käytetty kaupunkiympäristön ja maankäytön suunnittelussa. Se sopii kuitenkin erinomaisesti myös kunnan muille toimialueille. Yhdistyksillä on tässäkin tärkeä rooli tiedon levittämisessä ja ymmärryksen lisäämisessä. Kuntalaisten osallistaminen päätöksenteon eri vaiheisiin vähentää tutkitusti myös valitusten määrää ja sen myötä sujuvoittaa päätösprosessin eteenpäinviemistä.

Forssan seudun kunnissa on lähiaikoina pyritty vahvistamaan myös päätösten ennakkovaikutusten arviointia, niin sanottua EVAusta. Järjestökenttä voi olla kanava kuntalaisten kattavampaan tai keskitetympään tavoittamiseen erityisesti käytettäessä sosiaalisten- tai kuntalaisvaikutusten arviointia.

Järjestöjen erityisasiantuntijuus täydentää kuntien ja kuntayhtymän palveluja

Järjestöjen työntekijöiden, ja yhdistysten vapaaehtoistyön välistä eroa ei aina julkisella sektorilla tunnusteta. Ammatillista järjestötoimintaa tarvitaan tukemaan vapaaehtoistyötä ja toisaalta toimimaan asiantuntijaroolissa edustuksellisessa, strategisissa tehtävissä. Erityisesti järjestökenttää kokoavaa työntekijää kaivataan usein, kun tarvitaan laajaa järjestökentän tuntemusta, toimialaan katsomatta. Järjestötoimintaa kartoittavaa ja järjestöjä laaja-alaisesti kokoavaa työtä tekevillä on tähän niin asiantuntijuutta, kuin resursseja. Järjestötyöntekijät omaavat usein monialaista, verkostoitunutta osaamista, joka täydentää julkisen sektorin osaamis- ja tiedontarpeita. Vapaaehtoistoimijoilla puolestaan, on korvaamaton rooli kuntalaisten arjen rajapinnassa konkreettisen avun ja vertaistuen tarjoajina, kohtaamisosaamisessa sekä asukkaiden kokemustiedon ja hiljaisten signaalien välittäjinä. Tärkeintä olisi tunnistaa eri roolit ja rakentaa vahvat sillat näiden resurssien välille.

Johtopäätökset:

Yhdistysten ja julkisen sektorin yhteistyöllä seudulla on pitkät perinteet, mutta vähän pysyviä rakenteita ja toimintamalleja. Tämä aiheuttaa järjestö-, yhdistys- ja seurakentän välille eriarvoisuutta ja vähentää mahdollisuuksia yhdistystoiminnan kiinnittymiseen kuntastrategioiden toteuttamisessa, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osalta. Samalla, paljon julkisia palveluja täydentävää toimintaa jää hyödyntämättä. On tärkeää sopia yhdessä, mikä on kunkin toimijan rooli ja resurssit sekä määrittää yhteiset tavoitteet. Kun rakenteet ovat kunnossa, voidaan keskittyä kohdennettuihin sisältöihin ja toimiin, jotka vastaavat seudullisia hyvinvointitarpeita. Siksi näitä seudullisia rakenteita tulisi vahvistaa.

Haasteeksi yhteistyölle muodostuu usein sektorien välisten ammatillisten vastinparien puuttuminen. Määriteltyä ja kohdennettua työaikaa järjestöjen ja julkisen sektorin välisen yhteistyön kehittämiseen ei ole ollut, jolloin työ on pitkälti jäänyt yksilöiden oman kiinnostuksen ja sattumanvaraisen työaikaresurssin varaan. Kanta-Hämeen järjestöyhteistyö on vastannut tähän tarpeeseen resursoimalla työaikaa kyseisiin tehtäviin. Lisäksi yksittäisten järjestöjen

11.12.2020

työntekijöiden substanssiosaamista voisi hyödyntää paremmin. Jotta järjestökentän ja julkisen sektorin toiminta saataisiin valjastettua kuntalaisten parhaaksi systemaattisen yhteistyön ja kumppanuuksien kautta, tulee sille yhdessä määrittellä selkeät roolit, mallit ja teemat. On myös olennaista, että yhdistykset ja kunnat tuntevat toistensa toiminnan paremmin. Yhteistyö toimii erityisen hyvin, kun yhdistyskenttä ei vain saavu toteuttamaan strategioita, vaan ne luodaan yhdessä.

Esitys: Forssan seudun hyvinvointivaliokunta esittää, että jokaisessa Forssan seudun kunnassa päätetään seuraavista kohdista:

1. Järjestöyhdyshenkilö nimetään jokaiseen kuntaan ja kuntayhtymälle, yhdyshenkilön tehtävät määrittellään kirjallisesti ja niille osoitetaan työaika.

Esim.

Kunnan järjestöyhdyshenkilönä voi toimia esim. hyvinvointikoordinaattori, vapaa-aika sihteeri, nuorisotyöntekijä, kulttuurituottaja, kyläasiamies tai sivistysjohtaja. Tärkeintä on, että järjestöyhteistyö on luonteva osa henkilön työnkuvaa ja hän on myös itse kiinnostunut tehtävästä. järjestöyhdyshenkilön toimenkuva-malli löytyy Innokylästä: <https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/jarjestoyhdyshenkilon-toimenkuva>

- olennaisille yhteistyöfoorumeille, kuten Forssan seudun järjestösillan tapaamisiin osallistuminen
- yhdistysillan suunnittelu yhdessä järjestöedustuksen kanssa
- tiedotus kunnan ja yhdistysten välillä
- yhdistyksille tilankäytön ja avustustoiminnan suunnittelu
- hyvinvointikertomuksen painopisteiden mukaisen yhteistoiminnan edistäminen

2. Säännöllisistä yhteistyömuodoista sovitaan

Esim.

- järjestöyhdyshenkilöiden ja järjestöedustuksen kokoontumiset Forssan seudun järjestösillan nimissä
- hyvinvointikertomuksen järjestötavoitteiden vuosittainen asettaminen teemoitetuissa työpajoissa
- hyvinvointikertomuksen painopisteiden mukainen järjestötietoraportti vuosittain hvk-raportoinnin yhteydessä
- seudulliset, teemalliset yhdistysillat 1-2 x vuodessa järjestöt-julkinen yhteistyössä
- järjestöedustuksen varmistaminen hyvinvointivaliokunnassa (valinta Järjestösillan kautta), jotta järjestöt mukana jo painopisteiden ja tavoitteiden asettamisessa

3. Kehittämisyhteistyön kohdat kartoitetaan

11.12.2020

Esim.

- yhteisen, järjestöt hyvinvointisuunnittelussa-sapluunan luominen
- reuna-alueyhteistyö järjestöt-julkinen välillä, olemassa olevien toimintamallien hyödyntäminen: hyte-hetket, 50+-suunnittelu etc.
- järjestöiltä kerättävän tiedon tarve
- järjestöjen tarjoaman toiminnan tarve kunnittain
- tulevaisuuden sotekeskussuunnittelu
- vapaaehtois- ja kokemustoiminnan koordinointi
- yhteinen hankerahoitussuunnittelu hyte-rajapinnassa,
- esim. terveyden edistämisen määräraha ja STEA-rahoitteinen toiminta

4. Järjestötietoutta vahvistetaan

Esim.

- hyte-työn kannalta olennainen käytettävä järjestötieto- ja asiantuntijuus kartoitetaan, tunnistetaan ja määritellään tiedolla johtamisen tueksi
- valtuustokausittain järjestökentän esittely esim. Kanta-Hämeen järjestöyhteistyön toimesta